

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 121

Tallinn, Toompea

Neljapäev, 15. juuni 2017

Algus 12.50, lõpp 13.55

Juhataja: Jüri Adams

Protokollija: Silja Tammeorg

Võtsid osa: Anneli Ott, Arto Aas, Toomas Paur (Helmut Hallemaa asendusliige), Ivari Padar, Lauri Luik, Mart Nutt, Peeter Ernits, Anna-Liisa Pärnalaas (konsultant), Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Karin Tuulik (nõunik), Kristo Varend (nõunik)

Puudusid: Jaak Madison ja Kalle Laanet

Kutsutud: riigi peaprokurör Lavly Perling (4. päevakorrapunkti juures)

Päevakord:

1. Põhiseaduskomisjoni esimehe ja aseesimehe erakorraline valimine
2. Riigikohtule arvamuse andmine põhikooli-ja gümnaasiumiseaduse § 83 lg 1 põhiseaduspärasuse kohta (PSJV 3-4-1-8-17)
3. Kollektiivse pöördumise „Lisame riigipüha. Lisame puhkepäeva, kui rahvuspüha või riigipüha langeb nädalavahetusele“ arutelu jätkamine
4. Riigi peaprokuröri ülevaade seadusega prokuratuurile pandud ülesannete täitmise kohta 2016. aastal
5. Istungil algatatud küsimused

1. Põhiseaduskomisjoni esimehe ja aseesimehe erakorraline valimine

1.1 Kandidaatide ülesseadmine

Mart Nutt esitas põhiseaduskomisjoni esimehe kandidaadiks Marko Pomerantsi.

Arto Aas esitas põhiseaduskomisjoni esimehe kandidaadiks Jüri Adamsi.

1.2 Mõlemad kandidaadid andsid nõusoleku kandideerimiseks.

1.3 Kandidaatide nimed kanti kandidaatide nimekirja ning komisjon otsustas kandidaatide nimekirja sulgeda (konsensus – Jüri Adams; Marko Pomerants, Anneli Ott, Arto Aas, Toomas Paur, Ivari Padar, Lauri Luik, Mart Nutt, Peeter Ernits).

1.4 Hääletus.

Toimus salajane hääletamine.

Kohalolevate komisjoni liikmete arv	Välja antud sedelite arv	Hääletamiskastis olevate sedelite arv	Kehtetute sedelite arv	Kandidaat Marko Pomerantsi häälte arv	Kandidaat Jüri Adamsi häälte arv
9	9	9	1	5	3

1.5 Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 30 lõikele 4 osutus komisjoni esimeheks valituks Marko Pomerants ja aseesimeheks Jüri Adams.

2. Riigikohtule arvamuse andmine põhikooli-ja gümnaasiumiseaduse § 83 lg 1 põhiseaduspärasuse kohta (PSJV 3-4-1-8-17)

Karin Tuulik selgitas, et Jõelähtme Vallavolikogu on esitanud Riigikohtule taotluse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) § 83 lg 1 sätestatud ülesannete täitmiseks kohalike omavalitsustele riigieelarvest vahendite eraldamist käsitleva õigusliku regulatsiooni puudumise põhiseadusevastaseks tunnistamiseks (juhul, kui pidada kõnealust kohustust riiklikuks ülesandeks) või PGS § 83 lg 1 kehtetuks tunnistamiseks (juhul, kui kõnealune kohustus ei ole riiklik ülesanne). PGS § 83 lg 1 sätestab, et munitsipaalkooli tegevuskulude katmises osalevad täies ulatuses teised vallad või linnad proportsionaalselt selles koolis õppivate õpilaste arvuga, kelle rahvastikuregistri järgne elukoht asub nende valdade või linnade haldusterritooriumil.

Karin Tuulik märkis, et Jõelähtme Vallavolikogu taotluses leitakse, et kui PGS § 83 lg-st 1 tulenevat kohustust pidada riiklikuks ülesandeks, siis selle ülesande täitmise kohustust peaks tulenevalt PS § 154 lg-st 2 rahastatama riigieelarvest. Kuna sellist regulatsiooni ei ole, on see põhiseadusevastane. Alternatiivselt leitakse taotluses, et kui PGS § 83 lg-st 1 tulenev kohustus ei ole riiklik ülesanne, siis tuleks nimetatud säte siiski kehtetuks tunnistada, kuna PGS § 83 lg 1 paneb kohalikele omavalitsustele universaalselt kehtiva kohustuse teise kohaliku omavalitsuse munitsipaalkooliga seotud kulutuste katmises osalemiseks sõltumata sellest, kas esimesena nimetatud kohalikud omavalitsused on enda põhihariduse tagamisega seotud kohaliku omavalitsuse ülesanded enda munitsipaalkoolide kaudu täitnud või mitte. Jõelähtme Vallavolikogu on seisukohal, et olukordades, kus kohalik omavalitsus on enda ülesande enda munitsipaalkoolide kaudu täitnud, ei ole kohalikele omavalitsusele teise kohaliku omavalitsuse munitsipaalkooli ülalpidamisega seotud kulude katmises osalemise kohustuse panemine sisuliselt põhjendatud ega proportsionaalne. Seega tuleks esmalt leida vastus küsimusele, kas tegemist on riikliku kohustusega või kohaliku omavalitsuse ülesandega.

Karin Tuulik selgitas, et antud juhul võib teha järelduse, et tegemist on kohaliku omavalitsuse ülesandega, kuna põhiseadusest tulenev õigus haridusele (PS § 37) on üks põhiõigustest ja põhiseadus näeb ette riigi ja kohaliku omavalitsuse ühise kohustuse pidada üleval vajalikul hulgal õppeasutusi (PS § 37 lg 2). Samas on põhihariduse kättesaadavuse tagamine eelkõige just kohaliku omavalitsuse ülesanne ja riik on võtnud enda kanda keskhariduse kättesaadavuse tagamise. Et tagada PS §-st 37 tulenevat õigust haridusele võimalikult avaralt, on PGS-s nähtud ette, et vanema jaoks on koolikohustuslikule isikule kooli valik vaba, kui soovitud koolis on vabu õppekohti (PGS § 27 lg 1). See tähendab, et vald või linn ei saa keelata õpilastel valida õppimiseks teises vallas või linnas asuvat kooli ning kui koolis on vabu õppekohti, ei saa kool keelduda teise valla või linna laste vastuvõtmisest. Kohustuse seesugune laiendamine ei muuda aga hariduse kättesaadavuse tagamist vastavates kooliastmetes olemuslikult riiklikuks kohustuseks.

Seda on märkinud varasemalt ka Riigikohus: „Iga kohaliku omavalitsuse kohustus on tagada hariduse saamine ka õpilasele, kes soovib seda omandada teisele kohalikule omavalitsusele kuuluvas koolis. Tegemist pole kohalikule omavalitsusele seadusega pandud riikliku kohustusega PS § 154 mõttes, s.t kohustusega, millega seotud kulud kaetakse ainult riigieelarvest,“ (p. 9)¹. Seega on Riigikohus asunud seisukohale, et kohaliku omavalitsuse kohustus tagada haridus munitsipaalkoolis ei piirdu ainult tema enda peetavates koolides hariduse pakkumisega.

Karin Tuulik selgitas, et kui pidada PGS § 83 lg-s 1 sätestatud kohustust omavalitsuslikuks ülesandeks, siis taotleb Jõelähtme Vallavolikogu alternatiivselt selle sätte kehtetuks tunnistamist, kuna selle kohustuse täitmine riivab tema PS-ga tagatud autonoomiat ebaproportsionaalselt. Siinkohal tuleks lähtuda kõnealuse sätte eesmärgist ja selleks eesmärgiks on tagada igale perele võimalus valida enda lapsele sobivaim kool sõltumata sellest, milline kohaliku omavalitsuse üksus on kooli pidaja. Põhjuseid, miks valitakse lapsele mitteelukohajärgne kool on mitmeid, alates logistilistest (teise omavalitsusüksuse kool võib asuda kodule palju lähemal või asuda vanemate töökohta läheduses) kuni kooli pakutavate lisaainete valikuni. Seetõttu saab regulatsiooni eesmärki pidada legitiimseks. Põhiseadusega (37 lg 2) on kohalikule omavalitsusele pandud kohustus pidada ülal vajalikul määral õppeasutusi. Põhiseaduse tasandilt ei tulene küll kohaliku omavalitsuse kohustust osaleda teise valla või linna munitsipaalkooli tegevuskulude katmises. Tegemist on hariduspoliitilise otsustusega.

Karin Tuulik märkis, et piirang on eesmärgi jaoks sobiv, kui see soodustab piirangu eesmärkide saavutamist. Antud juhul saab piirangut pidada eesmärgi jaoks sobivaks. Kui teisest omavalitsusest pärit lapse eest kulusid üldse ei hüvitataks, võiks see pärssida kooli huvi võtta vastu neid õpilasi, kelle elukoht asub muus vallas või linnas. See omakorda vähendaks õpilaste valikuvõimalusi ja oleks vastuolus õpilase õigustatud huviga.

Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, vähem koormava abinõuga. Vaieldamatult oleks omavalitsusüksuse jaoks vähem koormav, kui teise valla või linna peetavas koolis õppiva lapse kulude katmine oleks riigi ülesanne. Samas ei oleks see tõenäoliselt piisavalt efektiivne – see ei motiveeriks omavalitsusüksust enda peetavas munitsipaalkoolis võimalikult kvaliteetset haridust pakkuma, sest talle võiks olla pigem kasulik, mida rohkem lapsi mujal koolis käiks. Kohustus osaleda hariduskulude katmises suunab valda või linna arendama enda peetavaid koole ning pakkuma seal võimalikult heal tasemel õpet. Seega saab abinõu pidada vajalikuks.

Meetme mõõdukuse hindamisel tuleb kaaluda, kas kohaliku omavalitsuse huvi otsustada oma rahaliste vahendite kasutamise üle on vastava kohustusega ebaproportsionaalselt piiratud või mitte. Valla või linna kohustus osaleda õppekoha tegevuskulu katmises ei ole piiratud. PGS § 83 lg 7 alusel kehtestab Vabariigi Valitsus igaks eelarveaastaks õppekoha tegevuskulu piirmäära ühe kuu kohta². Näiteks 2017. aastal on ühe õppekoha tegevuskulu piirmäär 88 eurot

¹ RKHKo 18.06.2002 nr 3-3-1-37-02. Ehkki tegu on eelmise PGS-i kehtivuse ajal tehtud otsusega (vt vana PGS § 44¹ lg 1), ei ole 2010 jõustunud PGS-s munitsipaalkooli tegevuskulude katmise regulatsiooni sisuliselt muudetud, vaid ainult täpsustatud.

² Ühe kuu õppekoha tegevuskulu piirmäära kehtestamisel lähtutakse üle-eelmise kalendriaasta munitsipaalkoolide tegevuskulude mahust ja õpilaste arvust sellele eelarveaastale eelneva aasta 10. novembri seisuga, kusjuures tegevuskulude hulka ei arvestata: 1) riigieelarve tasandusfondi toetuste arvelt kaetavad kulud;

2) kooli hoonetega seotud kasutusrendi kulud;

3) põhivara amortisatsioon ja ümberhindlus;

4) põhivara soetamisega seotud käibemaksu kulu.

ühe kuu kohta³. Jõelähtme vald ei ole näidanud, et PGS § 83 lg-ga 1 pandud kohustuse täitmine oleks reaalselt halvendanud tema täidetavate omavalitsuslike ülesannete kvaliteeti. Samuti ei ole taotluse esitaja vaidlustanud Vabariigi Valitsuse kehtestatud õppekoha tegevuskulu piirmäära suurust ega selle arvutamise metoodikat. Lisaks võimaldab PGS § 83 lg 2 kohaliku omavalitsuse üksustel vastastikusel kokkuleppel seaduses sätestatud tegevuskulude hüvitamisest kõrvale kalduda. Seega saab vastavat meetet eesmärgi saavutamiseks lugeda mõõdukaks.

Karin Tuulik leidis, et eeltoodust lähtuvalt ei ole PGS § 83 lg-st 1 tulenev kohaliku omavalitsuse kohustus riiklik ülesanne, mida peab rahastama riigieelarvest ning samuti ei riiva vaidlusalune säte ebaproportsionaalselt põhiseadusest tulenevaid kohaliku omavalitsuse garantiisid, mistõttu ei ole see põhiseadusega vastuolus.

Karin Tuulik märkis, et põhiseaduskomisjonile on vaidlusaluse sätte kohta esitanud arvamuse ka kultuurikomisjon ja nemad on leidnud, et sätte eesmärk on tagada vanemale õigus valida enda lapsele kool sõltumata selles, kes seda kooli üleval peab. Kultuurikomisjoni arvates pere valikuvabadus valida koolikoht mõnes teises omavalitsuses ei peaks sõltuma omavalitsuse planeerimisoskusest ja sellest, kas omavalitsused jõuavad kokkuleppele omavahelises tasu maksmises või mitte. Kultuurikomisjon tõi ka välja, et oluline on vaadelda PGS §-i 83 tervikuna, kuna tegevuskulude suuruse kujunemise sätted, sealhulgas volitus Vabariigi Valitsusele kehtestada õppekoha ühe kuu tegevuskulu piirmäär, kaitsevad õppekoha tegevuskulu katmises osalevat omavalitsust. Samuti on omavalitsustel võimalik kokku leppida seaduses sätestatust erinevalt.

Jüri Adams märkis, et põhiseaduskomisjoni nõuniku poolt ettevalmistatud arvamuse kavandis kasutatakse mõisteid riive, abinõu, meede. Kas need mõisteid on kõnealuses arvamuse kavandis kasutatud sünonüümidena? Samuti ei ole selge, et mida ja mille või kelle poolt kõnealuses küsimuses riivatakse.

Karin Tuulik vastas, et viidatud mõisteid võib pidada sünonüümideks. Mis puudutab riivet, siis Jõelähtme Vallavolikogu on oma taotluses välja toonud, et PGS § 83 lg-ga 1 pandud kohustus ei ole proportsionaalne ja kuivõrd tegemist on kohaliku omavalitsuse ülesandega, siis see riivab kohalike omavalitsuste autonoomiat. Põhiseadus ei näe ette seda, et üks valla või linna munitsipaalkool peaks osalema teise valla või linna munitsipaalkooli tegevuskulude katmises. See tuleneb hariduspoliitilisest otsusest ja seega esineb riive kohaliku omavalitsuse garantiide osas.

Jüri Adams leidis, et tegemist on oletatava riivega, mida näeb Jõelähtme Vallavolikogu ja sellele ei ole nõuniku koostatud arvamuse kavandis tähelepanu pööratud. Lisaks ei peaks arvamusest jääma muljet, et põhiseaduskomisjon leiab, et põhiseaduslik riive on olemas, samuti peaks komisjoni arvamus olema alati selge ja lakooniline, st kas on põhiseadusvastasus või ei ole. Komisjon ei peaks väljenduma näiteks, et ei pruugi olla või võib olla ehk arvamusest ei peaks jääma nii või naa muljet.

Marko Pomerants sõnas, et komisjoni nõunik püüab sõnastada komisjoni arvamuse konkreetsemalt, tuues välja, et põhiseaduskomisjoni arvates ei ole vaidlusalune säte ebaproportsionaalne ega põhiseadusega vastuolus.

³ VVm 23.12.2016 nr 154 „Õppekoha tegevuskulu piirmäär ühe kuu kohta 2017. aastal“ (RT I, 28.12.2016, 7) § 1.

Jüri Adams avaldas arvamust, et see idee, et ülesanded peaks olema rangelt jaotatud omavalitsuslikeks ja riiklikeks ülesanneteks, on halb idee. See on üksnes võitlusvahend selleks, et omavalitsused saaksid endale suurema eelarve. Praeguseks on see tekitanud keerulise olukorra, kust enam edasi minna ei saa. Hariduse valdkonnas oleks lahenduseks see, kui riik võtaks kogu hariduse rahastamise enda peale.

Otsustati:

2.1 Saata arvamus Riigikohtule (konsensus - Jüri Adams; Marko Pomerants, Anneli Ott, Ivari Padar, Mart Nutt, Peeter Ernits).

3. Kollektiivse pöördumise „Lisame riigipüha. Lisame puhkepäeva, kui rahvuspüha või riigipüha langeb nädalavahetusele“ arutelu jätkamine

Karin Tuulik selgitas, et kollektiivne pöördumine võeti menetlusse käesoleva aasta 16. veebruaril. Pöördumises tehakse ettepanek täiendada pühade ja tähtpäevade seadust sättega, mis muudab ülestõusmise 2. püha riigipühaks ja puhkepäevaks. Lisaks tehakse pöördumisega ettepanek täiendada töölepingu seadust sättega, et rahvuspühal ja kuupäevaliselt kindlaksmääratud riigipüha langemisel laupäevale või pühapäevale loetakse iganädalaseks puhkepäevaks rahvuspühale või riigipühale langev tööpäev. Põhiseaduskomisjon arutas pöördumist oma käesoleva aasta 16. mai istungil.

Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse (RKKTS § 152¹²) kohaselt peab komisjon arutama kollektiivset pöördumist kolme kuu jooksul ja tegema otsuse 6 kuu jooksul pöördumise menetlusse võtmisest. Komisjon võib pöördumist menetledes otsustada: algatada eelnõu või olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu; korraldada avalik istung; edastada ettepanek pädevale institutsioonile seisukoha võtmiseks ja lahendamiseks; edastada ettepanek Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ja pöördumisele vastamiseks; esitatud ettepanek tagasi lükata või lahendada pöördumises püstitatud probleem muul viisil (RKKTS 152¹³).

Mart Nutt sõnas, et Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon ei toeta pöördumises esitatud ettepanekuid. Igal aastal on kuupäevad ja nädalapäevad erinevas suhtes ning korduvad päris pika aja tagant. See, et riigipühad on mingil aastal puhkepäevad ja mingil aastal ei ole, on lihtsalt paratamatult nii meie kalendris välja kujunenud. Puhkepäevade arvu suurenemist ei saa pidada õigeks.

Ivari Padar selgitas, et Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon toetab pigem pöördumises esitatud teist ettepanekut, mille kohaselt riigipüha langemisel puhkepäevale antakse lisaks üks vaba päev. Eeldatavasti on kahju SKT-le selle lisapuhkepäeva andmisest ääretult minimaalne. Vabadest päevadest ammutatakse pigem lisaenergiat, et olla tööpäevadel edukamad ja paremad ning see hüvitab võimaliku tekkiva kahju. Seega makromajanduslikult ei too see kaasa kahjusid. Samas emotsionaalses mõttes on see tähtis ja oluline.

Anneli Ott sõnas, et Eesti Keskerakonna fraktsioon toetab mõlemat pöördumises tehtud ettepanekut.

Jüri Adams selgitas, et Eesti Vabaerakonna fraktsioon on nõus uue riigipüha lisamisega tingimusel, et mingi teine riigipüha jäetakse ära ja riigipühade üldarv ei muutuks. Kui algatatakse eelnõu, mille kohaselt suur reede ei oleks enam riigipüha, aga 2. ülestõusmise püha oleks, siis Eesti Vabaerakonna fraktsioon oleks sellega nõus. Mis puudutab lisaanduva vaba päeva andmist juhul, kui riigipüha langeb nädalavahetusele, siis seda ettepanekut Eesti

Vabaerakonna fraktsioon ei toeta. Riigipühad ei ole seotud tööõigusega, nendel on teine sisu ning neid ei saa käsitleda tööpäevadena või vabade päevadena.

Marko Pomerants märkis, et kuna praegu ei ole teada Eesti Reformierakonna fraktsiooni seisukoht ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna seisukoht, siis võiks jätkata kollektiivse pöördumise arutelu järgmisel komisjoni istungil (19.06.2017).

Otsustati:

3.1 Jätkata arutelu komisjonis (konsensus - Jüri Adams; Marko Pomerants, Anneli Ott, Ivare Padar, Mart Nutt, Peeter Ernits).

4. Riigi peaprokuröri ülevaade seadusega prokuratuurile pandud ülesannete täitmise kohta 2016. aastal

Lavly Perling andis komisjonile ülevaate seadusega prokuratuurile pandud ülesannete täitmise kohta 2016. aastal. Ta märkis, et keskendus põhiseaduskomisjonile ülevaate koostamisel kolmele aspektile, mis puudutavad kõige enam isikute põhiõigusi kriminaalmenetluses. Esiteks prokuratuuri tegevus põhiõiguste tasakaalu otsimisel. 2016. aastal võeti üle Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 25.10.2012 direktiiv, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ja neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK (2012/29/EL)⁴ ning samuti jõudsid kriminaalmenetlusseadustiku muudatused, mida nimetatakse põhiõiguste paketi ja mis puudutab süüdistatavate ja kahtlustatavate põhiõigusi. Prokuratuur soovib üha enam pöörata tähelepanu tasakaalule erinevates aspektides. Loomulikult peavad olema süüdistatavate ja kahtlustatavate põhiõigused kaitstud, aga rohkem tuleb pöörata tähelepanu kannatanute põhiõiguste kaitsele. Prokuratuur on teinud erinevate institutsioonidega koostööd selleks, et kannatanutele oleks tagatud reaalne kaitse. Koostööd on tehtud naiste varjupaikadega, laste psühholoogidega, erinevate katuseorganisatsioonidega majanduskuritegude puhul jne.

Lavly Perling tõi välja, et teiseks on prokuratuurile oluline menetluskiiruse parandamine. See on oluline seetõttu, et mida kiiremini saab inimestele anda õigusrahu, mis on kriminaalmenetluse eesmärk, seda rohkem saavad inimesed usaldada riigi õigussüsteemi. Seega on menetluskiiruse parandamise eesmärgiks usalduse suurendamine riigi õigussüsteemi vastu. Prokuratuur on koostöös advokatuuri ja kohtutega ette valmistanud suuremahuliste asjade menetlemise meetodika kriminaaltoimiku koostamiseks, et ei peaks kohtu ette viima sadadest paberitest koosnevat koormust. Prokuratuur on võtnud vastu põhimõtteid, et kõik, mis on digitaalne, peab digitaalseks jääma. Oluline on see, et oleks võimalik kohut veenda just digitaalsete tõenditega, kui need on olemas.

Lavly Perling märkis, et kolmas aspekt, millel põhiõiguste kontekstis peatuda, on karistus. Prokuratuur on hakanud rohkem tähelepanu pöörama sellele, et klassikaliste karistuste kõrval peab rohkem kasutama alternatiivmeetmeid. Karistuse puhul on kõige olulisem põhimõte see, et see oleks personaalne ja just selline, mis konkreetsele isikule kõige enam mõjuks. Üheks prokuratuuri eesmärgiks on see, et ükski seksuaalkurjategija ei väljuks kriminaalmenetlusest nii, et karistusõigusliku karistuse kõrval ei oleks rakendatud ravimeetmeid. Oluline on see, et kui kurjategija tuleb kinnipidamisasutusest välja, siis ta ei saaks tekitada juurde uusi kannatanuid. Arvestada tuleks ka näiteks seda, et väga paljud varasvastaste kuritegude ja narkokuritegude toimepanijad on ise sõltlased ja ainult vanglakaristus neid ei aita. Seega oleks

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=ET>

mõistlik kasutada üha rohkem neid meetmeid, mis aitavad kurjategijal edaspidi mahtuda ühiskondlikesse normidesse ning seda püüab prokuratuur ka teha. Selleks, et oleks tagatud võrdne kohtlemine, on üleriigiliselt kokku lepitud teatud karistuspõhimõtted. Sellised nn sanktsioonijuhised on olemas mitmetes riikides ja need aitavad prokuröridel ning kohtunikel jõuda põhjendatud arusaamale, milline karistus võiks millise kuriteo ja isiku puhul uute kuritegude ennetamise aspektist olla kõige mõjusam. Prokuratuuris on juba kokku lepitud joores juhtide kohtlemise põhimõtetes, lähemal ajal kinnitatakse ka põhimõtted alaealiste vastu seksuaalkuritegusid toime pannud isikute ja noorte õigusrikkujate kohtlemiseks.

Lavly Perling tõi välja, et kuriteo liigiti on olnud ja jäävad prokuratuuri prioriteetideks julgeolek, lapsed ja majandus. Esiletõstmist vajab see, et 2016. aastal on Eesti prokuratuur suutnud esindada edukalt riiklikku süüdistust sellistes kuritegudes, nagu vandenõu Eesti Vabariigi vastu, samuti terrorismikuritegu ja rahvusvahelised investeerimiskelmused. Arenguruumi on veel selles osas, mis puudutab kriminaaltulu äravõtmist. 2017. aastal on prokuratuuri jaoks olnud oluline rahvusvaheline koostöö tervikuna, sest suvest rakendub EIO (*European Investigation Order*), mille kaudu riigid hakkavad vahetama kriminaalmenetluses tõendeid. Lisaks on prokuratuuri jaoks oluline loodava EPPO (*European Public Prosecutor Office*) käivitamine, mis luuakse selleks, et võidelda Euroopa finantskuritegude vastu.

Marko Pomerants küsis, et kas on olemas ka statistika selle kohta, et kui paljudel juhtudel kaebab kohtuasju edasi prokuratuur ja kui paljudel juhtudel süüdistatavad?

Lavly Perling vastas, et seda statistikat on raske teha tulenevalt Eesti kriminaalmenetluse struktuurist. Eesti kriminaalmenetluses lahendatakse 90 % juhtumitest ära lihtmenetluste korras. Kõige olulisem on see, et õigusrahu poolte vahel saabuks võimalikult kiiresti ja kokkulepped saavutatakse alati siis, kui kaitsja, kes esindab süüdistatava huve, on sellega nõus. Prokuratuur on teinud hiljuti analüüsi õigeksmõistmiste kohta ja leidnud, et õigeksmõistmiste protsent üldmenetlustes on 8 %. Hinnanguliselt võib öelda, et edasi kaebavad mõlemad pooled ja lõpuks Riigikohtusse jõudnud asjades on õigeksmõistmise protsent kuskil 50 %, mis on õigusriigile kohane. Mis puudutab prokuröride edasikaebamist, siis prokuratuur peab esiteks lähtuma seadusest, aga kui on vaja, siis ei tohi karta edasi kaevata viimase kohtuastmeni juhul, kui see on vajalik laiapõhjalise õigusrahu saavutamise eesmärgil. Lavly Perling leidis, et prokuratuuril on edasikaebamise osas veel arenguruumi ja prokuratuur võiks rohkem edasi kaevata, aga selle risk on muidugi see, et kohtuotsus on õigeksmõistev. Samas kui õigeksmõistmine ei ole tulnud ilmselge vea või rumaluse tõttu, siis ei tohiks õigeksmõistmist karta.

Jüri Adams leidis, et tema arvates on prokuratuuri saavutused Eestis silmapaistvad ja prokuratuurile ei ole võimalik midagi ette heita.

Jüri Adams märkis, et kunagi kehtis kriminaalmenetluse koodeksis erasüüdistuse instituut, mis toimis nii, et kui kodanik tundis, et teda on solvatud või laimatud, siis võis ta esitada prokuratuurile kaebuse, kes otsustas, kas riik peaks kodaniku kaitseks sekkuma ning esitama süüdistuse. Kui mõni Riigikogu liige peaks praegu tõstatama küsimuse sellise institutsiooni taastamisest, siis kuidas suhtuks sellesse prokuratuur?

Lavly Perling vastas, et erasüüdistusmenetlus hõlmas lisaks laimule ja solvamisele ka vägistamisjuhtumeid. Vägistamise puhul ei olnud võimalik prokuratuurile esitatud avaldust enam tagasi võtta, solvamise ja laimu puhul oli see võimalik. Mis puudutab erasüüdistuse instituudi taastamist, siis see taandub tegelikult tänapäeva karistusseadustiku sätetele. Küsimus on selles, et kas tahetakse mõnda täna karistusseadustikus olevat kuritegu muuta erasüüdistusajaks või tahetakse luua juurde uusi kuritegusid, mille puhul sätestada, et inimesed

ise otsustavad, kas nad tunnevad ennast kannatanuna või mitte. See on muidugi seadusandja otsustada. Lavly Perling leidis, et tema isikliku hinnangu kohaselt Eesti ei vaja praegu erasüüdistuse instituuti, sest prokurörid lähtuvadki eelkõige kannatanutest. Kui teha näiteks majanduskuriteod erasüüdistusajadeks, siis see taandub lõpuks advokaatide omavaheliseks vaidluseks. Sellisel juhul peaks aga Eesti vaatama, mida teha legaliteedi printsiibiga ja võrdse kohtlemise printsiibiga. Siis tuleb vaadata, kuidas on võimalik isikute võrdsust tagada, kui üks isik tahab mõne kuriteo puhul tingimata saavutada õigusrahu läbi konkreetse menetluse ja teine isik ei taha seda.

5. Istungil algatatud küsimused

Istungil algatatud küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Jüri Adams

Juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Pomerants

Juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Silja Tammeorg

Protokollija